

לוא כו' ו' 103

פסוק ק"ח

כ"ט

ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם וגו', וישמע משה ויפול על פניו, וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו וגו' (טז, ב-ה).

10 > 6
פ"ו

בגמרא מנהדרין (ק"י א), ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים, מיתורים שבצדה, קריאי מועד שהיו יודעים לעבר שנים ולקבוצ חרשים, אנשי שם, שהיה להם שם בכל העולם.

וברשיי כאן: בקר, ויודע ה' את אשר לו, ומדרשו, בקר א"ל משה בגלותו חלק הקב"ה בעולמו יכולים אהם להפוך בקר לערב, כן תוכלו לכפל את זה, שנאמר ויהי ערב ויהי בקר ויבדל וגו', כך ויבדל אהרן להקרישו קיש קרשים (והיה כ"ג).

ויש לומר בזה, דטענתו של קרח היתה, דאמנם צוה ה' את משה שימנה את אחד מהם לכהן גדול, ומשה מינה מדעתו את אחיו לכהן גדול, אלא דכיון שנחמנה אהרן להיות הוא הכהן גדול, הסכים הקב"ה עמו שתשרה שכינה בעבודתו.

ועשה הקב"ה את הנגם בירידת האש לקבל הקרבנות שהקריב אהרן, ובה חלק קרח על משה התרעם עליו, מדוע בחר באהרן אחיו דוקא, דכיון שמשה לקח לו את המלוכה היה לו ליתן את הכהונה לאהרן, ולפנתו לכהן גדול, ואו היה הקב"ה משרה שכינתו גם ע"י הכהן ההוא שהיה משה ממנה, כשם שנעשה עכשיו ע"י אהרן.

וכדי לחזק ולהוכיח טענתו זאת, לקח לו לרזוגא והומחה הענין של עיבור השנים וקביעות החרשים, ובחר באנשים היוצעים לעבר שנים ולקבוצ חרשים, וידוע דעיבור השנים וקביעות החרשים תלויים ג"כ כפי מעשיהם וקביעותם של הבית דין וראשי ישראל, וכפי שהם קובעים ואומרים מקורש, נעשה מקודש, אף כשהם מקדימים או מאחרים, שכן אמרו במשנה (ראש השנה כ"ח א') במעשה דרבנן גמליאל ורבי יהושע, שאמר לו רבי עקיבא לר' יהושע: יש לי ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר (ויקרא כ"ג) אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אתם, בין בזמן בין שלא בזמן אין לי מועדות אלא אלו, ובגמרא שם אמרו, דרבי הוא אומר אתם, אתם, אתם, ג' פעמים, אתם אמילו שונגיק, אתם אמילו מזידיק, אתם אמילו מיטעין, אי"כ כפי רצון הבית דין והנשיא שבישראל וכפי קביעותם שקבעו החרשים — מסכים הקב"ה עמיהם שיקבעו כן כל המועדים על פי קביעותם, ולא עוד אלא דמצינו ג"כ שאף הטבע נכנע ועומד תחת רצונם כפי שקבעו, כמו שאמרו בירושלמי (כתובות פ"א) אמר ר' אבין, אקרא לאלקים עליון

לא"ל גמזר עלי (תהלים ג"ו), בת שלש שנים ויום אחד, ונמלכין בית דין לעברה, הבתולין חוזרין.

הנה מה שאמרו בגמ', מיוחדים שבצדה, וכן אנשי שם שהיה להם שם בכל העולם, מוכן כמשתו שבא להודיע לנו כחו ותפלתו של קרח, שהיה בכוחו למשוך לצדו גדולי עולם כאלו, אולם מה שאמר קריאי מועד, שהיו יודעים לעבר שנים ולקבוצ חרשים, שהיו בעצם מרס אחד בגמל ידיעתם, היינו שידעו ג"כ לעבר שנים ולקבוצ חרשים, ונראה דבא להודיע לנו גם בזה שקרח הסתמך על ידם בענין המחלוקת, ומה הכוונה בזה.

והנה באמת יש להבין, איך היה אפשר לו לקרח לבוא ולחלוק על הכהונה בסענה כי כל העדה כולם קורשים ובתוכם ה' ושרע תתנשאו על קהל ה', ואם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברר לאחיך כהונה, לא אתם לברכם שמעתם בסיני אנבי ה' אלקיך, כל העדה שמעו, (כמ"ד רש"י בפסוק ג'), והכרישו לומר שמשה רבינו עשה ח"ו הכל מדעתו, ולא ה' שלחו למנות את אהרן לכהן גדול, וישלח על זה, תרי כלם ראו בבירור כי אהרן הוא בחיר ה', כמו שאמרו חז"ל

(והט"ב ברשיי ט' שמיני ט' כ"ג), שכל שבעת ימי המלוכהם שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, ח"ו ישראל נגלמים האומרים למשה, משה רבינו כל המורח שטרחה שתשרה שכינה בינינו ונצו שנחכפר לנו עון העגל, לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו, ע"כ, וכן היה כמורשיכ שם, וידד מעשות והמאמת העולה והשלמים וגו', וירא כבוד ה' אל כל העם, ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים וירא כל העם וירונו וישלו על פניהם, אם כן ראו כלם בעיניהם שרק אהרן הוא בחיר ה' להיות הכהן הגדול, ושאמילו ע"י העבודה של משה לא שרתה שכינה, אלא דוקא ע"י העבודה של אהרן, אם כן איך היה אפשר לו לקרח לבוא ולהכחיש הדבר הנראה וזה שנעשה בפומבי לעיני כל ישראל, ולעורר

לל משה רבינו לומר הנאמת משה כי מדעתו שלח

6
6
11
16
21
26
31
36

11

27

והיינו דמשה השיב להם על טענתם דהכונה אינה בבחינת עיבור השנים וקביעות החדשים. כפי שטענו קרח ועדתו שהעשיה המיניו במסרה לבית דין והקביה מסכים על ידם. אלא שהקביה בכבודו ובעצמו בחד באהרן הנבדילו להיות קדש קדשים. כמו שהקביה לבדו ברא אור וחושך וגבולות חלק הקביה בעולמו לבקר וערב וליום ולילה. והוא בעצמו תבדיל בין האור ותחושך ובין יום ולילה. וכשם שאין בידנו לשנות שני כל שהוא בין יום ולילה. כך אין בידנו לשנות ומה שבחר את אהרן להקדישו להיות קדש קדשים. ואין לנו שום שיתוף מעשה בזה. כי הכל נעשה רק בדיבורו ובמאמרו של הקביה. נמצא דמה שאיל משה בוקר ויודע ה. היינו שענין הכהונה הוא בבחינת בוקר וערב ובבחינת יום ולילה. היו אקולעים אל המטרה כלפי טענתם ומונתם במה שהביא עמו קרח קריא מועד. כדי להעמיד עין יסוד ועיקר מחלוקתם. ועל זה השיב להם משה דמיניו של אהרן הוא ערפ ה' בבחינת יום ולילה.

ומה שאמר במדרש הגיל כשם שהבדיל בין האור ובין החושך. כך הבדיל ישראל מן האומות וכו'. וכך הבדיל אהרן וכו'. שלכאורה לא ערערו קרח אלא על הכהונה לומר שכולם קדשים. אבל לא מצינו שרצה גיב לבטל ההבדלה בין ישראל לעמים. ומה מקום לזה שאיל כך הבדיל ישראל מן האומות.

ואם לא אין תבולין תוריק. צ"ב. נראה מה דעד כדי כך פועלה פועלתם ומעשיהם של הב"ד שעיברו את השנה. או שקבעו את החדש. עד שגם הטבע משועבד להם לצייתם ולהתנהג כפי דבונם. ועל פי מעשיהם שעשו וקבעו.

וכן אמרו שם בנמרא במעשה דריג ורי יהושע בקביעות החדש. תנו רבנן למה לא נתפרשו שמותם של זקנים הללו וכו'. ואומר ויאמר שמאל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן. ואומר וישלח ה' את ירובעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמאל וכו'. שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם וכו'. ללמדך שאפילו קל שבקלים ונתמנה פרנס על הצבור. הרי הוא כאביר שבאבירים. יעניי"ש. והיינו שכל פרנס ונשיא שבכל דור דור שקבע את החדש. מה שעשה עשוי. ומננים את המועדות כפי קביעותו ועשייתו.

ולכונה זו לקח קרח עמו אלו ראשי סנהדראות שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים. כדי לסתור את ההוכחה שאהרן הוא הנבחר מפי השם. מצד שראו ירדת האש מן השמים לקבל עבודת קרבנותיו. אם כן אות הוא שאמנם בו בחר ה'. ועל זה טען קרח. כי אין מזה שום ראיה שכן הוא. אלא דבך מדתו של הקביה להסכים ולגמור על ידו מי שהוא מתמנה להיות נשיא וראש בישראל. ואף אם אינו היותר חשוב. הרי הוא כאביר שבאבירים. וכל מה שהוא עושה ה' מצליח בידו. וכמו שמצינו בעיבור השנים וקביעות החדשים דהקביה גומר על ידם לקיים כל מה שעושים. כמו כן אם היה משה ממנה את מי שהוא אחר במקומו. היה הקביה גומר הכל גם ע"י הכהן שהוא היה מתמנה *.

ועל זה היתה תשובתו של משה במה שאמר להם: בוקר ויודע ה' את אשר לו. וכתב רש"י הגיל בשם המדרש. וביותר הוא במדרש רבה בזה הלשון: אמר להם משה. גבולות חלק הקביה בעולמו. יכולים אתם לערב יום ולילה. והוא שאמר הכתוב בתחלה (בראשית א'). ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל א' בין האור ובין החושך. כשביל תשמישו של עולם. וכשם שהבדיל בין האור ובין החושך כשביל תשמישו של עולם. כך הבדיל ישראל מן האומות. שנאמר (ויקרא כ') ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי. וכך הבדיל אהרן. שנאמר (דברי הימים ב"ג) ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. אם יכולים אתם לערב אותה הבדלה שהבדיל בין האור ובין החושך. אתם יכולים לבטל את זו. לכך אמר להם בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו. כבר הוא מתוקן. ואת אשר יבחר בו יקריב אליו. ע"ב.

ואולי יש לומר על פי זה גם כן. מה שאמרו בנמרא (בבא בתרא ע"ד א') במעשה דרבה בר בר חנה. דהוצא טייצא (סותר ישמעאל) והראה לו בלועי דקרת. ושמע שהיו אמרים משה אמת ותורתו אמת והן בדאין. ואמר לו הוא טייצא. שכל שלשים יום מהדר להו גיהנם להבא כבשר בקלחת. ואמרי הכי משה אמת ותורתו אמת והן בחאין. ופירש הרשב"ם. כל שלשים יום. כל ראש חדש. צ"ב. שלכאורה צריך בזה טעם למה דיקא כל ראש חדש הם נידונים וכו'. כבה בגיהנם שמתור להו כבשר בקלחת. אולם לפי האמור שיסוד המחלוקת של קרח היה שדימה ענין מיניו של אהרן לקביעות החדשים שהקביה גומר ומסכים על ידם של חכמי ישראל בקביעות החדשים. לכן מתעורר עליהם כל ראש חדש. הקטרוג לדונם ולהענישם. והם מצדיקים עליהם את הדין ומודים שמשה אמת ותורתו אמת והן בדאין.

27

שהם היפך הקדושה לחן אור הבית, או הרי
צ"ל בידים השמירה של הפתח.

אבל לפי דברי הש"ה הק' יש ענין אחר
במחנה. המחנה הוא לשמור נקודה
העושר של האדם, במשנה מכוון כי העשירות
האמיתית עם שמירה שלא יחבטל הוא להיות
שמה בחלקו, שיהיה לו מדת הסתפקות בדרך
חיו. ידוע לכל כי אם האדם חי בלי מדת
הסתפקות, זה מביא אותו לנסיקות גדולות
בעת משא ומתן, שהרי איך צא ליהודי רמאות,
וגניבת עכו"ם ועוד ענינים לא הגויים במסחר,
זה רק מפני ההכרת, שגריך יומר כסף
מיכולתו להרוץ בדרך הישר, ומה מביא אותו
לזה, רק משום שחי בצימו במותרות, יומר
מכפי הרגיל. חה ענין המחנה צימין כניסמו,
ולשמור העשירות שיהיה שמה בחלקו, ועל ידי
זה יהיה שמור צימיו מחמת צימו להרוץ,
שלא יפול בצרות נכבדים ובנסיקות של עולם
המסחר להרוץ כסף בלא יגיעה וטורח, על
ידי אופנים שאינם על פי דיני מורה ומוסרי
מורה.

הוא
הוא

ובזה יזון הדגשת הגר"א שצימיו המחנה
בשמאל, כי ימין מורה על עשה טוב,
ענין המחנה צימין הוא להביא קדושה לחן
הבית, שיהיה בית ה', משא"כ המחנה צימיו
הוא סוד מרע, כח הגבורה להתגבר נגד הרע
שיש בחן.

הנה קרת אמר בים מלא ספרים חייב במחנה
או לא (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"א), קרת
אמר (מ"ג) כל העם כולם קדושים, ואינם
צריכים סיוע של המחנה לא לעשה טוב ולא
לסור מרע. הרבה טועים באותו טעות,
חושבים שהם יכולים לסמוך על הבית מלא
ספרים בעת יציאתם לחן, ואינם חושבים
שאולם אצל הפתח המטלת ריבון, ואינם

שומרים את עצמם מהרסו עם כל הנסיקות,
הן בשמירת עינים הן בצמיני ממונות, באומרים
כי באים מבית מלא ספרים ויכולים לעמוד נגד
הכל. חה אינו נכון, רק צריכים להחזיר הרבה,
וצריכים הרבה סייפתא דשמיה לכל יכשל בכל
המכשולים שיש.

באדרת אליהו על הפסוק (בראשית ד, ו)
לפתח מטאח רוכן כומח כי מיד
שאלם יונח מפחה צימו עומד היצר הרע
להטילו ח"ו, ולכן יש מחנה על השמאל
להגילו. ומדבריו אנו רואים חידוש במחנה
מחנה, כי יודעים אנו שהמחנה היא צימין
מניסמו, כדדרשינן (מנחות לז, א) מדרך ביאתך,
ומדברי הגר"א אנו רואים שיש גם נקודה של
שמאל המחנה, שמאל לצימיו.

הש"ה הק' בפרשתנו (מורה אור) מבאר כי
בג' ענינים צריך האדם לעבוד שלא
ליוצא לידו גיאנות, כדכתיב (ירמיה ט, כג) אל
יתהלל חכם בחכמתו וגו', וביינו בחכמה
גבורה ובעושר, ונגד ג' דברים אלו נתן לנו
הקב"ה ג' עינים איך לזכור שאלו ג' הם מחנת
הש"ה ולא לזכור ליד מחשבה של כוח ועוצם
ידי. מפנין הוא לשמור את החכמה, נגד המה
והנב ששם משכן החכמה והצניעה. צימין מקיף

כל גופו של אדם והוא עבד גבורת הגוף.
ומחנה מחנה היא לשמור צימו של אדם ששם
הוא מקום שאלם שומר את רבושו, כדי שלא
יוצא להפגאות בממונו.

ובזה יש להבין דברי הגמרא (מנחות מג, ב)
רבי אליעזר בן יעקב אומר כל שיש לו
קפלין בראשו ותפלין בצדו וצימין בצדו
ומחנה בפתחו, הכל בחיובק שלא יחטא שנאמר
והחוט המשוש לא במהרה ינתק, ואומר חונה
מלאך ה' סביב ליראיו ויחלסם. כי ידוע ששורש
כל החטאים הוא גאוה, ובעת שאלם שמור
באלו ג' עינים על ידי הג' מחנה, הרי מובטח
לו שלא יחטא.

ענין המחנה הוא שמירת הפתח, כמו שאמרו
שהמחנה שומרת דלתות ישראל, מחנה
שומרת קדושת הבית שהיה שחולים בבית ה'
בחצרות חלקינו יפריחו, אם הבית ה' הוא
שחול, היינו הקדושה שם נטועה בחן חוכה,
או אפילו כשיצא לחן, לחן החצרות גם כן
יפריחו. המחנה שומרת את בית ה' בקדושתו,
ועל ידי זה יכולים ללכת החובה, ולא להיטק
על ידי מטאח הרוכן אצל הפתח.

ואמרו מכבר בשם מרן הגאון רבי שמואל
ואזני שליט"ה, שיש לחמיה איך
נכנסים לחן דלתות בני ישראל, המטלות
הטראות רח"ל, למה אין המחנה שומרת את
הפתח שכל יכנסו אלו מזיקים לחן הבית. אך
אם האדם מביא לחן צימו, דרך הפתח,
דברים המזיקים את קדושת הבית, כלים

(3)

(4) רגל

ואמר רבי אברהם כי זה הדבר היה במדבר

סיני¹⁵ כאשר נתלפו הבכורים ונבדלו חללים. כי חשבו ישראל שאדונינו משה עשה זה מדעתו לתת גדולה לאחיו גם לבני קהת שהם קרובים אליו ולכל בני לוי שהם ממשפחתו. והלויים קשרו עליו בעבור היותם נתתים לאהרן ולבניו. וקשר דתו ואבירים בעבור שהסיר הבכורה מראובן אביהם¹⁶. גם קרח בכור היה¹⁷. וזה מדעתו של רבי אברהם שהוא אמר במקומות רבים אין מוקדם ומאוחר בתורה לרצונו. וכבר כתבתי¹⁸: כי על דעתי כל התורה כסדר. וזלתי במקום¹⁹ אשר ירש הכתוב ההקדמה והאחר. וגם שם לצורך ענין ולטעם נכון. אבל היה הדבר הנה במדבר פארן²⁰ בקדש ברנע אחר מעשה המרגלים. והנכון בדרש שכעס קוה על נשיאות אלצפן כמאמר רבותינו²¹. וקרא גם באהרן כמו שנאמר ובקשתם גם כהונה²². ונמשכו דתו ואבירים עמו. ולא על הבכורה כי יעקב אביהם ז"ל אשר ככלה מראובן ונתנה ליוסף. אבל גם הם אמרו סענתם להמיתנו במדבר²³. ולא ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו²⁴. והנה ישראל בהיותם במדבר סיני לא אירע להם שום רעה כי גם בדבר העגל שהיה זמטא גדול ומפורסם היו המתים מועטים ונצלו בתפלתו של משה שהתנפל עליהם ארבעים יום וארבעים לילה²⁵. והנה היו אזהרים אותו כחששם ושומעים אליו ואלו היה אדם מורד על משה בזמן ההוא היה העם סוקלים אותו. והם סבל קרח גדולת אהרן ומכלו הבכורים מעלת הלויים וכל מעשיו של משה. אבל בבואם אל מדבר פארן ונשרפו באש תבערה ומתו בכבודת התארה רבים. וכאשר חטאו במרגלים לא התפלל משה²⁶ עליהם ולא בטלה הגזרה מהם. ומתו נשיאי כל השבטים במגפה לפני ה' ונגזר על כל העם שיתמו במדבר ושם ימותו. או היתה נפש כל העם מרה והיו אומרים בלבם כי יבואו להם בדברי משה תקלות. ואז מצא קרח מקום לחלוק על מעשיו חושב כי ישמעו אליו העם. וזה טעם להמיתנו במדבר. אמרו ונה הבאת אותנו אל המקום הזה ולא קיימת בנו מה שנדרת לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש כי לא נתת לנו נחלה כלל. אבל נמות במדבר ונהיה כלים שם. כי גם זרענו לא יצאו מן המדבר לעולם ויבטל מן הבנים מה שנדרת להם כאשר נתבטל מן האבות. וזה טעם תלונתם הנה במקום הזה אחר גזרת המרגלים מיד. והקורבן כי היו אלה הנקולים כולם בכורות²⁷. כי על כן חרה להם על הכהונה ולכן אמר להם משה שיקחו מחותם כמנהגם הראשון ויתגלה הדבר אם יבחר השם בהם או בבניהם:

(5) קדש פארן

אירש רש"י נחמה על נשיאתו של אליצפן בן מוחל לבארכ. אינו מובן למעט לא חלק חייק חמר מענין מרשים אם אליצפן לחננס קודם נזיר מרגלים סני רש"י הרמל ליתכן מיד לארץ ישראל פ"כ סבר קים מצדולם אליצפן לא ישי רק זמן פושט רסח בזמן טופס ינכסו לאי מסאיב חמר נזיר מרגלים רלס מצדור פ"סיו מ"ס טנס במדבר לו קינא סלילצפן י"י קינא מ"ס טנס:

(6) כתב ס' 180

דעיני האנשים הזה הנקר לא כעלה כל בטכנין צמח סכר הצד סרעבין למעט לא צא קרה וערשו לחלוק על מרעיה עד עז החול ועין ע"ס צט"ז טעם ורעה ולולי דנציו כל כי עלאו כאן עקים לחסרו חמר ענבזה מרגלים טסיס עשה רבינו ע"ה ערוכס וטלח קלוחיס וככאלו צו ונגזר עליהם עיטה וישי חרבעיס טעה צדנר ואלו לא היה כענכה להם רחצו ולא טעה חוס להם לא היו סולמ"ס טנס טסיו רכיס לסלום וי"ע חת פי סטנלך מלכס מלכס רביס ע"ה סין סוער"ס. וחם דנריו לא ישי וחשוריס כי עשה כן לעונת עליו כי ריעו כנפסס כי עשס רבי"ה וחסין חיסם רלוי" ליכנס לארץ עחאר טלח סענדר צונג"יס ולסס לא חנסי"ה סקני"ה רק חמר רלח רלח"י חת עני עני וכי לך וחסלחך לסוליסס ענוג"יס להניחס אל ארץ וכי חלל חלו קלח רלח צערי צמל"יס לא יסו רלוי" ליטול חלק צלחן. חלל חספת כיון טסיו ענסי"יס טל קרלח" וסין לרבי"ס לה"ס סיו רלוי" חספת זה לכנס צלחן. חלל יען לא חספתס צי לחקדסי לכן לא סניחו וכי ו"ס. לסלרקי. ולעור ערת קרס כי לכן כהן מרעיה להם חן נקף סיעעככו עור פה כדי טסי" עור ענך ועוסל עליסס וחמו כי" עור כל זמן סעעככס צמל"ר ויען לפרס טיה רלח"ר הקני"ה טלח לך לך למיכנס טסי" לך עזס מוצה וכסל"ל וכלסר טלח לרמן וחזירס ססי"ו לי סעעס כי סעלי"ח עחין זנת חל"ז רכנס כי חסחרר עלינו וכי סחשור"ה כי כל סרחהו לסוליסס ענמל"יס ס"י כדי טסי" עוסל עליסס חסי"י וחף לא אל ארץ זנת חל"ז רכנס וכי סערי חססי"ס ססס וכי וחסר בטכיל סחסס כולס לנקר חח חססי"ס סענומיס לססניח מל ישראל סקקרל"יס עיניס צכ"ע קר"וכך טלח יחסג חמר עקך. לא כעלס לכן לא כעלס חססי"ס בטכילך וק"ל:

(כב) ויצרו על פניהם. להתפלל. מכאן. לנפילת אפים בתפלה. ודע כי ענין נפילת אפים בתפלה יש בו שלש כוונות: האחת¹⁰ למורא השכינה, השנית להראות צער הכבשה, השלישית להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו. האחת למורא השכינה, כדי שיתלבש בזה בורח וצניעות כי כסרי הפנים מרדכי הענה הבורשת¹¹, ולפי שכחנת המתפלל שהשכינה כנגדו, וכענין שכתוב: שוחי ה' לנגדי תמיד¹², לכך תקנו בטכסי"ס התפלה כסרי הפנים, והכל ליראת ה' יתברך, כענין שכתוב במשה: ויסתר משה פניו כי ירא מנביט אל האלהים¹³. והלשון הזה של נפילת אפים הוכיחו רז"ל גם בחינת הקורס, וכך דרשו רז"ל¹⁴: חיות הקדש נוטלות על פניהן כדי שלא יציצו בפני השכינה, כענין שכתוב: והחיות רצוא ושוב¹⁵, כלומר שאינן רשאות להתעכב באותה מרצה ולהציץ למעלה מן הרכיב הנטוי על ראשם מפני אימת השכינה, לכן הוכיך מיד, רשוב' כלומר שממורדת להשיב ראשיהם מתחת זרקי, והו: כמראה הבוק¹⁶, ולא אמר, כמראה בריק לפי שהברק הוא משתלח למטה והבוק צולה ויורד. ולשונו, בוק' מלשון זיקות, ודרשו

(4)

(7) כ"ה

ר"ל: כמראה הבוק, כזה שבוע * נפת בכירה, כי כשהוא משים מסולת של זיתים בכירה מיד עולה השלהבת בכבשן והלהב עולה ויורד, וחוץ צנין, רצוא ושוב, ודעת זנתן ברצוא ושוב ענין אחד, הוא שתרגם: ובריתא * חזון ומקפן ית עלמא ותיבן בריא חזא * וקבילין * כדיוו ברק. כוונתו לומר כי בשליחתן מקיפות את העולם לארבע רוחות שהרי יש לכל חיה ארבעה פנים לכל רוח ורוח, ואחר כך שבות חיה אחת בהשלים שליחותן, כי כן המצא במרכבה השנית: היא החיה אשר ראיתי וגר * . וכן הוכיחו ר"ל כוון הרגלים שגם הוא מטכסיי התפלה מטכסוק: ורגליהם רגל יסדה * , האמור בחזיון הקדש השנית * , להראות צער והכבוע, הוא כי הגופל על פניו מצטער ונכבוע, וההכבוע מעקר החשובה, ואו תסלתו מקובלת והקב"ה הושש על צער וממלא שאלתה. וכן אמרו ר"ל על הגדיק המצטער הלש דעויה ואתא מטרא * , אכסיף ואתא מטרא * , ודומה לזה אמרו בבבא מציעא שלהי פרק הותב * : דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי * מהווא עובדא ואילך לא היה שבקא ליה לרבי אליעזר למנפל אפיה בתחנווא * , הענין כדי שלא יצטער, ותתוך הצער וההכבוע העלבוין יעניש את רבן גמליאל אחיה שהיה ראש ישיבה ושברכותו * בעצתו. הוא למדת שלא היתה מתיראת הגברת הזאת שיענישו בתפלתו אלא מתוך נפילת אפים. ושם גומר המעשה שמתוך נפילת אפים הענישו, שהיא לא נזתרה ביום אחד שהיתה סבורה בו שהיה ראש חדש * ולא הששה לשמרו באותו יום, ואז נפל על פניו, ושמעה קל שפורי * בי רבן גמליאל אחיה, ואמרה ליה: קטלתי לאחי השלישית * , להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו, והוא כי הגופל על פניו מכסה עיניו וסוחם פיו והוא מטכסם במחשבתו שאינו רואה זקן ותועלתו, ואינו יודע דרכו וענינו, ואין ביזו להפיק רצונו אם אין הקב"ה מטכסם על ידו, וכענין שכתוב: כי לא לאדם דרכו * , וכאלו הרגשותיו בטלות ואסורות במצוא חפצו, ועיניו ושפתיו מסתומין לא יוכל לראות ולדבר כי אם בהפקת רצון הש"י, חוה דוגמת מה שמטכסם עם לבו בכחן רגליו בתפלה כאלו רגליו כבוליים, אין חפצו הלוי בעצמו. חנה האומרת מראים

(8) pe

הכנה הזאת בכחן הידים בבקשת התנוגים, והן עצמן אינן יודעין למה הורגלו בכך. והטעם בזה הוא להראות בטול כח עצמו כאלו ידיו אסורות והוא מטכס אותן * . לצי שמתנוג אליה, ולפי שתנועת הרגלים גדולה מתנועת הידים לקרב תועלתו ולדחות זקן, לכך נהגו בכחן הרגליים ולא הידים.

מחלוקת

"ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם" (במדבר טו כז), ואחז"ל (תנחומא קרח את ג, הובא ברש"י שם) "בא וראה כמה קשה המחלוקת, שהרי ב"ד של מטה אין עונשין אלא מבן י"ג וב"ד של מעלה מבן כ' שנה, וכאן אבדו אף יונקי שדים".

(9)

והך מילתא טעמא בעי, למה במחלוקת אובדים אף יונקי שדים, אם גדולים חטאו הללו מה חטאו, ולמה געושים?

מ"א
2014

ונראה לבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל (סנהדרין קז א), שנסמכה פרשת בן סורר לפרשת יפת תואר, לומר לך שכל המשא יפת תואר סופו להוליד ממנה בן סורר ומורה. והביאור בזה הוא על פי מה שכתב הרמב"ן (דברים כט יז) על הכתוב: "פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה" - "שורש דע אצל האב, יפרח וישגה, ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות זכו, כי האב שורש, והבן נצר משרשיו יפרה", אף כאן, אצל האב היה שורש של הליכה אחר נטית לבו, ושורש זה בהכרח יפרה אצל הבן עד ש"הגיעה תורה לסוף דעתו, סופו שמכלה ממון אביו, ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטט את הבריות" (סנהדרין עב א). [וע"ע מאמר ט ומאמר עה].

וכזה יתבאר דברי חז"ל שבמחלוקת אובדים אפילו יונקי שדים, שמכיון שההורים הם בעלי מחלוקת, הרי זה שורש פורה ראש ולענה, ובניהם אחריהם יהיו בעלי מחלוקת כמותם ויתר מהם, שהרי השורש יפרה וישגה אצל הבנים. ועל כן אובדים כולם ואפילו יונקי שדים, מוטב ימותו זכאים ואל ימותו חייבים, [כעין שאמרו חז"ל בבן סורר ומורה (סנהדרין שס) "ימות זכאי ואל ימות חייב"]. וזהו הביאור במה שכתב רש"י: "בא וראה כמה קשה המחלוקת", דהיינו עד היכן מידת הרעל - "הראש והלענה" המצויים במחלוקת, עד ששורש מורעל זה בהכרח יצמיח מרורות אצל הבנים, שהרי על כן אובדים כאן אף יונקי שדים.

ואמרו חז"ל (ילקוט נשא רמז תשיא): "ד' אליעזר בנו של ר"א הקפר אומר, גדול השלום שאפילו ישראל עובדים ע"ז ושלום ביניהם, כביכול אמר הקב"ה, אין השטן נוגע בהם, שנאמר "חבור עצבים אפרים הנח לו", (הושע ד יז), אבל משנחלקו מה נאמר בהן, "חלק לבם עתה יאשמו" (שם י ב), הא גדול השלום ושנואה המחלוקת" [וכע"ז בכ"ר פ"ח ו].

דילטורין, היו יוצאין למלחמה והיו נופלים וכו'. אבל דורו של אחאב עובדי עבודה זרה היו, ועל ידי שלא היה דילטורים ביניהם היו יורדים למלחמה ונוצחין ומבואר שם שלא היה ביניהם מי שיגלה לאיזבל שעובדיה החביא מאה נביאים במערה].

וביאר הדברים הוא, כי מקום משכנו של השטן הוא בתוככי פירוד ומחלוקת, ונקום שהשלום שורר בו אין השטן יכול לשכון בו, כמבואר בגמ' גיטין (גב א): "הגהו בי תרי דאיגרי בהו שטן, כל בי שימשי [כל ערב שבת] הוו קא מינצו בהדי הדדי, איקלע ר' מאיר להתם, עכבינהו תלתא בי שימשי עד דעביד להו שלמא, שמעיה [לשטן] דקאמר ווי דאפקיה ר' מאיר לההוא גברא מביתה".

מקום שיש בו מחלוקת הוא ביתו של השטן, ואין לו דריסת רגל במקום ששורר בו שלום, ובכח זה הוציאו ר"מ מן הבית, "חבור עצבים אפרים החז לו".

(10)

ומה שהיה השטן מתגרה בהם ומביאם לידי מחלוקת דוקא בערב שבת בין השמשות, נראה כי יום השבת הוא: "יום מנוחה וקדושה וכו' מנוחת שלום ושלוה והשקט ובטח", וזה טבעו של יום השבת שהוא זמן מנוחה ושלוה ושלוה, ובזוהר הק' איתא על הכתוב (שמות לה ג): "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" שהכוונה היא על אש המחלוקת, וכיון שיום השבת אינו מסוגל למחלוקת, אוור השטן את כל כחו בערב שבת להבעיר אש כלשהי של מחלוקת.

(11) רמת יזאק ק

בכתבי מרן הר"י ז"ל ביאר כפל הלשון, דהנה קרם ועדמו כפרו נשני עיקרים, חלה דכפרו נמורה מן השמים, כדאמא בפירש"י פסוק א' דסלקו על משה שלבשו טלית שכולה חכלת ואמרו שמלנך אמה צודאן כדאמא במד"ה, וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ פרק חלק בסוף יסוד השמיני י"ט, וגם כפרו על נבואת משה שאמרו כל העדה כלם קדושים והטוו נבואת משה רבינו לכל הנביאים [וכ"כ האדרת אליהו בלק כ"ב ל, מהדורא ג'], וכ"ה להדיא בירושלמי פרק חלק ה"א דאמר רב קרם אפיקורס היה, נאומה טעה אמר אין תורה מן השמים ולא משה נביא, והנה בב"ב דף ע"ד א, מבואר שלפני קרם אומרים משה אמת ומורמו אמת, והיינו שעשו הטובה והודו לנבואת משה אמת, ומורה מן השמים, [ובמ"ד קהלם פרשה י' צ], וזכוי מות יבאיש יביע שמן רוקם, מדבר בעדמ קרם אמתול מנאישין כנגד משה ואומרים לא משה נביא אמת וכו', ולא תורה מן השמים והיום מדיעין דברים ואומרים משה נביא אמת ותורה מן השמים, ועל צ' דברים אלג' אמר משה בואת מדעון כי ה' שלחני, והיינו דכל מעשי ה' עפ"י נבואה בשליחות ה', וגם כי לא מלכני, והיינו התורה שצידנו נמסרה לי מפי הגבורה ולא מלכני עכ"ל, וז"ע דבפסוקה

(12)

74 ח
13 א

מקשי המצנה - מקדשה: אין קפיק, כי כל שבט הלוי הקדיל ששם מצות ישראל לעבודתו תמיד, ואמנם בשבט בצצמו נקחר נקחם אחר, להיות לקלם לראש ולקצין ולשר - הוא ונרעו לצולם, והוא קדש מקדש בשבט לצמד ולשרת פני השם תמיד, ושאר כל השבט נתן סתמיו לסיצ מצבורה, כמו שקתוב, ויאמר יי אל-אמרן אמה וקניף ובית-אביך אמה תשא את-צון המקדש, קלומר: כי כל השבט יקבל שמיבת המקדש, וצתה וקניף אמה תשא את צון קדשתכם, קלומר: שצקר מצבורה, ונתנו: הקנהה-צליכם היא וקתיב בתורה (= וקתיב אמריו), וגם את-אחיה משה לוי שבט אביך הקרב אמה וילוו צליף וישקרתוך, קלומר: שאמה העקר, ולא הם וכן כתוב במקום אחר (במדרב ג ט): [ונתק את-הלויים לאמרן ולקניו נתונים נתונים תטה לוי, ועל-פן להיות הלקנים צקר תבית מצבורה אליקינו - וכו' בפשרים וצרב מצנות שנתנו לקם, המקדשוח בקתוב, וקמו שפנו אותם תקמים זכרונם לברכה (כ"י ק א): צקר - במקדש, וצרב - בירושלמים, וצקר-בגבולין, ושאר שבט, שהוא נקחר צמו לסיצ על דז - וכו' גם-פן להיות סוכה מקלי גיפה, עם מצער הצרות שנוקלין סקל-ישראל, ולמצען ידעו ויתבוננו כי כל-תלקם צווכה ונחלק אטיקם היא סבת הצבורה לשם - נצטוו לתת סקל-אשר ישלו סבני ישראל - תלק העשירי למשקרתים הגדולים, וקבן יתנו אל-לקם כי יש גבוהים צליקם, ונבוא מצל לקלם, הוא שומר הכל ומצלה, גם כי יש קנה זכות וקבוד ומצלה ללויים, קבלתי יצרב שקם ממנות מצער בתלקם צבתואות, ואל יאסרו צניקם לצניקם: זכיתם צבתואה, ונאננו-במצנה, ועקשו יהיה המצנה: יש תורה ויש קמת.

(6)

(13) ס' א"ל

להיות מגיעין עד דמשק וכן מצואר צילקוט
שמעוני (ישעי' רמז תק"ג) עמידה ירושלים
להיות כאר"י וארץ ישראל ככל העולם כולו,
ועיין צ"ב (פה:) עמיד הקב"ה להוסיף על
ירושלים אלף טפף גינאות עי"ש עוד.

חז"גן דלעת"ל ירושלים וארץ ישראל יהיו
צמחים פנים חדשות והיו גדולים
הרבה מירושלים וא"י דלשעבר, ואם כן יש
לומר דהלאו של לא תחל קאי דווקא על
הא"י קודם ביאת משיח, ולא על הארץ
החדשה שיעשה הקב"ה אחר כך, וא"כ
מיושב, דלא יבטל הלאו ח"ו, אלא דלא
יהיה הביטח תמלא לקיים ל"ת זאת, דא"י
החדשה לא יהיה בכלל האיסור, וממילא יטלו
הלויים חלק בשאר העם.

ויראמר ה' אל אהרן בארצם לא תחל
וחלק לא יהיה לך בתוכם וכו'
(י"ט ט) הקשה הג"ד אלהן וואסרמן זצ"ל
בקובץ שיעוריים (צ"צ אומ ש"ע) דלשיטת
רש"י צ"ב וקב"ה ד"ה ועד, וכן אמר המשנה
למך ה"י שמיטה פייג ה"י דלעת"ל יטול
שנע לוי חלק בארץ, האייפנטל הל"ת של
ומלה לא יהיה לו, ועי"ש כל השקלא
וערא, ומסיים אלא ע"כ כיון דקרא סתמא
גמיר, הוא נוהג לעולם ככל דיני תורה,
והינתן צ"ע על הרש"י, וכן הקשה המג"ח
(מלה ט"ס).

יש לישב על פי מה דאיתא, דלעת"ל יהיה
ירושלים וארץ ישראל חדשה כמוצא
בספרי (בראש א'), עמידה ירושלים להיות
מתרומת בכל נדדיה, וספרי ירושלים עמידין

(7)